

De kunst van het **TUINONTWERPEN**

Dit voorjaar heb ik samen met collega-tuinontwerper Ria Bos de cursus 'Ontwerp zelf je tuin' gegeven. Bedoeld voor niet-tuinontwerpers die hun eigen tuin willen aanpassen of een geheel nieuwe tuin willen aanleggen. Daarvoor moesten we eerst de inhoud van de cursus bepalen en samenstellen en nadenken over wat we de deelnemers wilden leren en via welke stappen. Dat dwong ons om weer terug te gaan naar de basis. Hoe pak ik het ontwerpen van een tuin zelf eigenlijk aan?

Tekst en foto's: Lara de Graaf

Hoewel niet één (tuin)ontwerper hetzelfde is, volgt het ontwerptraject grotendeels dezelfde lijn: het begint met de wensen van de tuineigenaar: 'wat wil ik?'. Gevolgd door de analyse: 'wat heb ik?', en kijken naar wat er kan, in termen van budget, terrein en maakbaarheid. Met al die gegevens kan een concept bedacht worden, gevolgd door de uitwerking, detaillering en het opstellen van het beplantingsplan.

Concept geeft richting aan ontwerpkeuzes

In de praktijk verloopt het ontwerpproces natuurlijk niet zo lineair als hierboven beschreven, maar is het eerder een cyclisch proces, je doet een stapje voorwaarts en weer een stapje terug. Je legt dwarsverbanden en past weer aan, komt tot nieuwe inzichten of krijgt nieuwe input. Het combineren van alle wensen en eisen tot een geslaagd ontwerp is de opgave waar de tuinontwerper telkens weer voor staat. Een duidelijke visie op die opgave leidt tot een concept, bijvoorbeeld: een 'naturalistische tuin in blauw en geel tinten', een 'tropische watertuin', of een 'oosterse tuin'. Een helder concept helpt je om richting te geven aan de ontwerpkeuzes die verder in het proces aan de orde komen. Je kunt zo'n concept verbeelden met een enkele, vluchtige schets, een foto van iets dat je aanspreekt of zelfs een tekst zoals een gedicht.

**Mensen
vergeten
vaak wat ze al
aan planten
hebben staan.**

Gedegen voorbereiding is de basis

We merkten tijdens de cursus dat de analyse ('wat heb ik?') vaak onderschat of zelfs overgeslagen wordt. Zoals bij zoveel zaken, is een gedegen voorbereiding de basis voor een goed vervolg. De analyse geeft inzicht in het grondvlak en de begrenzing en gaat ook over het zicht vanuit huis. Wat zie je als je uit het raam kijkt? Met welke bodemsoort hebben we te maken, klei, veen of zand? Voedingsrijk of juist voedingsarm? Welk (micro)klimaat heerst er? Waar komt de overwegende wind vandaan? Zijn er bestaande natuurwaarden in de tuin die je wilt behouden? Zijn er elementen die lelijk zijn en weg kunnen? In welk landschap bevindt de tuin zich? En wat is de context en de geschiedenis van de tuin?

Verankering in de omgeving

Een goed tuinontwerp legt een verbinding tussen het huis, de tuin en de omgeving of het landschap waarin de tuin zich bevindt, ook wel de 'sense of place' genoemd. Dit kun je realiseren door een doorkijkje naar het landschap te maken, bijvoorbeeld door simpelweg een gat in de haag te knippen. Of door bepaalde elementen (zoals bomen, planten) uit de omgeving toe te passen in de tuin. Die elementen hoeven niet een letterlijke kopie te zijn van de materialen of planten uit de omgeving, maar kunnen er ook alleen naar verwijzen. Het riet in de nabijgelegen sloten uit het polderlandschap kan verbeeld worden met *Miscanthus* en blauw schapengras (*Festuca glauca* 'Blaufuchs') of ivoordistel (*Eryngium*

giganteum) kunnen bijvoorbeeld een verwijzing zijn naar het nabijgelegen duingebied.

De vierde dimensie: tijd

In een plattegrond op schaal worden de verschillende onderdelen van de tuin in de juiste verhoudingen getekend. Een boom wordt dan ingetekend met de diameter die de kroon in volwassen staat zal bereiken. Zo kun je de juiste positie bepalen, niet te dicht bij het huis bijvoorbeeld. Om dit nog beter inzichtelijk te maken, teken je ook doorsnedes van de tuin met alle elementen in de juiste verhoudingen, hierin komt de uiteindelijke hoogte van de boom. Op deze wijze wordt de vierde dimensie, namelijk 'tijd', meegenomen in het ontwerp. Zo werd het voor een deelnemer ineens

Boven: Tuin ontworpen door Ria Bos (Bos, erf & landschap). Hier is een ruimte gecreëerd in de tuin, die tegelijkertijd als pad en als terras gebruikt wordt. (foto: Ria Bos)

Van boven naar beneden: *Lythrum salicaria* 'Morden Pink' in Tuin der lusten in Appeltern (ontwerp Lara de Graaf). De *Lythrum* is hier een verwijzing naar de *Lythrum* op foto 2 langs de slootkant.

Lythrum salicaria (grote kattenstaart) langs de slootkant, waar hij van nature voorkomt

De *Anemone* 'Honorine Jobert' is op z'n mooist bij het tegenlicht van de avondzon.

inzichtelijk dat de ruimte naast het huis, in werkelijkheid drie meter, niet voldoende plaats bood aan een volledige boomgaard die hij ingetekend had.

Het verloop van de tijd gedurende de dag is een ander aspect van het tuinontwerpen. Zo had een deelnemer de parkeerplaats in eerste instantie ingetekend op de plek met juist de meeste zonuren. 'Is dit niet een mooie plek voor de moestuin of bloemenpluktuin?', vroeg ik. 'En hoe zit het met het bosje ten zuiden van jullie tuin?' De schaduwrand die daar ontstaat vormde een mooie aanleiding voor een bostuin. De plek voor het zitje in de avondzon stond al bij aanvang vast: langs de sloot, uitkijkend over de weilanden. Maar wat nu als je hier een moerasspiraea (*Filipendula*) plant en het zitje iets opschuift? Dan wordt het avondlicht zo mooi gevangen en behoud je toch het uitzicht.

Vormgeven en verbinden

Het ontwerpen van een tuin is ook het creëren en vormgeven van ruimtes. Je moet je vanaf een tekening kunnen voorstellen hoe groot zo'n ruimte in werkelijkheid wordt, of dit praktisch is of niet en welke gevoelens de ruimte oproept. Maak je de ruimtes te klein, dan voelt het benauwd, maar maak je ze te groot, dan voel je je verloren. De hoogte van de wanden van de ruimtes speelt hierbij ook een rol. Deze moeten in de juiste verhouding staan tot elkaar. Vervolgens worden de ruimtes gerangschikt tot een prettige en evenwichtige compositie en worden ze op een logische wijze met elkaar verbonden. Hierbij is het van belang dat het niet losse eilandjes blijven en dat een vloeiende routing mogelijk is. Eenheid creëren helpt hierbij, bijvoorbeeld door het toepassen van één soort (terugkerend) materiaal op de vloer, het herhalen van bepaalde planten op verschillende plekken in de tuin of het laten terugkomen van bepaalde ruimtevormen.

^ Grijsbladige planten als verwijzing naar de duinen. Een beplantingsplan van Lara de Graaf voor een voortuin.

Vertaling van je concept

Bij de uitwerking aangekomen, is de vertaling van het concept (oftewel je ontwerpuitgangspunt) van belang. Het concept van één van de cursusdeelnemers was een 'naturalistische tuin met veel aandacht voor natuur'. De ruimtes waren mooi vormgegeven, het terras was op de juiste grootte ingetekend, en de routing verliep logisch. De hemelwateropvang werd afgekoppeld en via een natuurlijke 'beekloop' verder de tuin in geleid. Zeker zeventig procent van de bestaande tegels werd verwijderd om er insectenvriendelijke stapelmuurtjes van te maken. Bij de invulling met de beplanting stelde de deelnemer azalea's voor. Dit is echter één van de meest intensief veredelde planten met weliswaar in het oog springende

bloemen maar ook een wat stijf uiterlijk. Niet echt aansluitend bij het concept van een naturalistische tuin. Bovendien was hier sprake van een kleigrond, terwijl de azalea juist van zure grond houdt. De analyse was kennelijk toch niet grondig uitgevoerd. Vaak is dit ook het gevolg van onbekendheid met de verscheidenheid aan en verschijningsvorm van planten. Inderdaad, tuinontwerpen is een hele kunst en een (prachtig) vak! •

VALKUILEN ZIJN:

- De impulsaankoop bij tuincentrum of kweker. Oftewel: ga niet zonder een bestellijst op pad. En houd je ook aan dit lijstje.
- Een boom planten waarbij geen rekening wordt gehouden met de afmetingen op volwassen leeftijd.
- De afmetingen van een terras te klein of juist te groot maken.

VOORAL WEL DOEN:

- Maak een beplantingsplan waarbij je rekening houdt met bodemsoort, bezonning, hydrologie, wind, ligging, etc. Aansluitend bij het concept, in een bepaalde kleurencombinatie, mooi het hele jaar door of in een bepaald seizoen.
- Maak een tekening op schaal van je tuin in de bestaande situatie.
- Teken je plattegrond noord-zuid gericht en maak een zon-/schaduwplan. Dus geef op de plattegrond aan waar zon en waar schaduw is op verschillende momenten van de dag en van het jaar.
- Neem de tijd voor een grondige analyse van je tuin. Test de pH van de bodem en kies planten die hierbij passen.
- Teken alle nieuwe elementen in de juiste afmetingen en verhoudingen in en houd ook rekening met de volwassen leeftijd van planten, bomen en struiken.
- Ga regelmatig op bezoek in open tuinen, oftewel kijk de kunst af bij anderen! Analyseer waarom een bepaalde ruimte prettig aanvoelt en kijk of je dit ook in je eigen tuin kunt toepassen.

Geïnteresseerd in de cursus 'Ontwerp zelf je tuin'? Voor meer info kijk op: www.ldglandscape.nl